

VESSÜNK SZÁMOT!

Junius elsején kerek tizenöt ezer népszámlálási biztost zúdít a kanadai kormány a gyantalan lakossága fejére, 253 könyvet nem ismerő ellenőr felügyelete alatt. Ezt a csupa-kérdőjel hadsereget még egy garmada tisztviselő egészíti ki, akik — szám szerint közel nyolcszáz — Ottawában görnyednek a népszámlálási adatokat összegyűjtő, rendező és összegező gépek felett, amint azt lapunk más helyén részletesebben ismertettük. Ezúttal csupán magával a népszámlálással szeretnénk érdemlegesen foglalkozni, hadd tudják meg olvasóink, hogy tulajdonképpen miért is alkalmatlankodnak a mai sok gond között még ezzel is a szegény emberek.

Négyezer hosszú esztendővel azt megelőzőleg, hogy Názáretből a betlehemi népszámlálásra igyekezett csak egy szegényesen, számárháton József és Mária, hogy megvallják adataikat az aikkori hatóságok előtt és megajándékozzák a világot a Gyermekek, akiknek születésétől újrajták a kalendáriumokat... szóval ez előtt kerek 5,931 esztendővel már a nagy Babylonban is megszámlálták a népet. Utána, Krisztus születése előtt három ezer évvel a kínaiak követték a nemes példát, anélkül persze, hogy valaha is hallottak volna Babylonról. Krisztus születése előtt 1,500 esztendővel pedig Mózes, minden zsidók legnagyobb nemzeti hőse, megszámlolta Izrael fiait s erről meg is emlékeztek az ószövetségi Szentírás sárgult lapjain.

A népszámlálással való alkalmatlankodást tehát mégsem a kanadaiak találták ki... De mégis! Hiszen ha fellapozzuk a kanadai történelem hezagos, szinte drámai megszakításokkal lüktető följátszát, nem is kell sokáig keresgelnünk, hogy ráakadjunk az első kanadai népszámlálásra, annó 1666. Pedig akkor hol maradtak meg az európai országok Kanada mögött! A vén Európában úgy látszik megelégedtek a sötét Középkor testvérharcát folyamán arról, hogy a babyloniak, copfos "csink"-ek, no meg Mózes gyermekei valamint a görögök és rómaiak jó példát is szolgáltatnak a sok rossz között.

Az ókori népszámlálások követő több évezredes tátongó úr után a véletlen úgy hozta magával, hogy a francia fennhatóság alatt álló Kanada honosította meg legelőször a modern népszámlálást, amikor az ugynevezett "Uj-francia kolónia" lakosságáról pontos adatokat készített ez előtt 265 esztendővel. Volt ugyan már előbb is népszámlálás, például a mai Montreal vidékén, Port Royalban, továbbá Quebec városában 1608-ban: a földkeresgél első rendszeres népszámlálását azonban 1666-ban "New France"-ban tartották. Hogy alapos munkát végeztek az akkori kanadai franciák, azt mi sem mutatja jobban, mint az a tény, hogy sikerült 3,215 lelket találniok, annak ellenére, hogy a közlekedési viszonyok akkortájt nem voltak valami modernnek mondhatók.

Mindaz azonban még mindig nem ad feleletet arra a kérdésre, hogy 1666 után 1871-ben, majd pedig azóta öt ízben, ez utalhat miért szánták immár hetedszer keresztül az egész birodalmat a népszámlálási biztosok. A magyarázata mindenképpen nem más, minthogy a népszámlálás ma már a tudományos kutatásoknak éppoly nélkülözhetetlen forrása, mint az állam politikai kormányzásának, valamint az egész ország közgazdasági és egészségügyi kialakulásának. Emellett ma már mindenegyes művelt államban pontosan kell tudnia még a legegyszerűbb embernek is, hogy van-e joga választani, mennyi adót kell fizetnie stb. És vajon nem kell-e ugyanakkor tudnia a kormányának is, hogy kiket kell jobban megadóztatnia másoknál, avagy hogy hol mennyi a munkanélküli és — ha erről egyáltalán lehet szó — hova irányítsák a legsürgősebben a segélyeket és utánpótlásokat.

Magyar szempontból azonban még a fentebbi okoknál is nyomósabbak követelik azt, hogy vessünk számot önnönma-

gunkkal a juniusi népszámláláskor. Lapunk hasábján már több alkalommal részletesen kifejtettük annak szükségességét, hogy végre-valahára a kanadai magyarság is méltóképen kerüljön be a hivatalos adatok számos lapjába és ne kelljen ezeket más nemzetiségek javára, azok neve alatt szegyen szemre meghuzódni. Most van arra a legjobb alkalom, hogy eldöntsük, hány magyar van Kanadában. Itt nemcsak csakonkamagyarországi honfitársainkról, hanem a megszállott területekről kíváncsiorolt véreinkről is van szó: legyen mindenki magyar a népszámláláskor. És aki nem is volna színmagyar származású, ne felejtse el lelkére kötni a népszámlálási biztosnak, hogy az a föld, amely életet, megélhetést adott — Nagymagyarország volt... Mert eljön az idő, amikor ismét az lesz!

A kanadai Bell és a magyar Puskás emlékére

MAGYAR EMBER SZEREZTE MEG A TELEFONSZABADALMAT EDISON SZÁMÁRA — ÖTVEN ESZTENDŐVEL EZELŐTT HANGZOTT EL AZ ELSŐ "HALLÓ" PESTEN

Mint már megírtuk, most megszerkesztünk az az eszközt, amellyel kiküszöbölhetett volna a hibát. És itt kapcsolódik be a magyar Puskás Tivadar szerepe a távbeszélő fejlődésének történelmébe. A véletlen ugyanis Puskást összehozta a kanadai Graham Bell, akivel hazumosabb ideig kísérletezett, míg végül is az ezermester Bell Puskás elgondolása alapján megszerkesztette az első "mikrofon"-t. Mindenesetre jellemző Puskás egyenes jellemére, hogy megvásárolta a közös találmánynak Bellre eső felét és azt mesterének, Edisonnak rendelkezésére bocsátotta. Így alkototta meg Edison a Bell-Puskás mikrofon segítségével az első telefon s míg ugyanekkor Bell nevével hatalmas távbeszélő vállalatok hirdetik egész Kelet-kanadában s az Egyesültek egy részén — a magyar Puskás Tivadar szinte névtelenül nyugszik szülőházában, ahova halála előtt visszakivándozott...

Az 1897-ben elhunyt Puskás Tivadar közel sem tett oly hatalmas vagyont, mint a kár Edision, akár Bell. Ugyanakkor azonban jórészt neki köszönhető, hogy Edision siker érhetett el találmányával. Puskás ugyanis párisi és antwerpeni kísérletezései után Amerikába jött arra a hírre, hogy Edision is ugyanazon a találmányon dolgozik, mint ő. Hónapokig együtt dolgozott már a világhírű amerikai feltalálóval és sikerült is annyira tökéletesíteni a telefont, hogy nagyobb távolságoknál is beszélgethettek egymással. A dróton közvetített hang azonban még nem volt elég erős, Edision viszont nem tudta

meg a kanadai Graham Belltel a telefonszabadalmat Edison számára. Ezért a munkásságáért megkapta Edisiontól az európai telefonra a kizárólagos jogot. Az első európai telefonközpont Párisban nyílt meg. Két évvel később Puskás Tivadar, Budapestre küldte találmányával testvérét Puskás Ferencet, aki Budapesten és Újpesten telefonközpontokat létesített. Ötvennégy előfizetővel nyílt meg az első budapesti telefonközpont. Állami hivatalok, legelőszörban a honvédelmi minisztérium, a napilapok és egy-két nagykereskedő voltak az első előfizetők.

A közönség barátságatlanul fogadta a telefont, különösen sok baj volt a háziurakkal, akik nem engedték meg a vezeték felszerelését a falakra. Egy-egy tetőtartó elhelyezéséért gyakran 25-30 forint évi bért kellett felajánlani. Ahhoz pedig, hogy a szerelő munkás bármikor feljuthasson a tetőre, a mogyorva pesti ház mesterek jöjndulát kellett öt-tíz forintnyi újévi ajándékkal kiérdemelni.

Az egykori hírlapok hűvösen emlékeznek a telefon üzembe helyezéséről. Nagyon sok ember nem tudott megbarkozni a készülékkel és a drótokat mind fenéke szerencsétlenség például villámcsapás okozójának tartották.

A BEDRÓTOZOTT ANTWERPENTŐL A TELEFONKÖZPONTIG

Még él néhány ember Budapesten, akik közelebbi ismeretségben voltak a két Puskás-fival. Virág Béla, aki benső barátságban volt Puskás Tivaddal és vele együtt közreműködött a Telefonhírdőző megteremtésében, a következőket mondja: — Valóságos Jókai-regényhős volt Puskás Tivadar. Gyönyörű szép szál ember. Rengeg találmánya kallódott el az idők folyamán. Antwerpenben bemutatott egyszer egy kormányozható léghajót, amelynek teljeseen nyoma veszett. Hires pár bajáról egész Magyarországon beszéltek annakidején. Még jóval a telefon feltalálása előtt Antwerpenben dolgozott, ahol

KÉTSZAZ ÉVE, HOGY MEGHALT

"ROBINSON" SZERZŐJE

Kétszáz éve, hogy meghalt Defoe Daniel, az angol nemzet egyik regényírója, a halhatatlan Robinson Crusoe szerzője. Defoe a világtörténelem egyik legmozgalmasabb szakaszában élt mikor Anglia véres belső harca ellenére tümeményesen gazdaggá dőtt és megalapította mai világhatalmát. Defoe résztvett kora valamennyi nagy mozgalomban; halálra ítélték mint protestáns és családok volt barátai, mikor azok ismét uralomra kerültek.

Ujságíró lett, egyike az elsőnek, akik ezt a halálatlan mesterséget gyakorolták és Defoe alapította meg a modern folyóirat maig érvényben lévő típusát. Sok regényt írt, többnyire az akkor divatos kalandos műfajban, de ezeket Anglián kívül már nem igen olvassák. Robinson a tizennyolcadik század elején írta, mikor az utazási vágy a nagy felfedező utak és a hirtelen fellendült gyarmatosítás következtében addig soha nem álmított méreteket öltött.

A régi lovagregények kalandjai helyett, melyek alombell országokban játszódtak le, az emberiség az immár gömbölyű föld ismeretlen régióiban képzelte el az álmokat. A nagy utazások kora volt ez, mikor az utazók sok íze történetben és még több hazugságban számoltak be élményeikről. Különös, hogy a

számtalan utazó regényből csak kettő maradt meg az utókor számára. Swift Gulliver utazásai és Defoe Robinsonja. Pedig mindkettő merőben kitalált történet és nem is áll elő azzal az igénnyel, hogy igazat tartalmaz annak ellenére, hogy némelyek ma is hisznek Robinson létezésében és tudni vélik a szigetét, ahol magányos éveit eltöltötte.

MENNYI OROSZ ARUT

VÁSÁROL KANADA?

A legutóbbi hivatalos kimutatások szerint a múlt év folyamán mintegy kétfélmillió dollár, pontosan \$1,964,059 értékű orosz arut hoztak be Kanadába. Ennek legnagyobb része azén, \$1,901,975 értékben. Emellett 29 ezer dollár ára ércet, 26 ezer dollár ára nyers és kikészített szőrmét, egyezer dollár ára hal-konzervet, \$394 ára dohányt és alig 10 dollár ára vasárucliket hoztak be, nem számítva a kisebb tételeket.

LEHET VÁLAKI CSEHSZLOVÁK, JUGOSZLAV AVAGY RUMAN ALLAPOLGAR — A FŐ HOGY ÉRZÉSBEN MACYAR LEGYEN S EZT ADJA TUDTUL A NÉPSZÁMLÁLÁSI BIZTOSNAK

A BÁBU

IRTA: ILLY JÁNOS

A nehéz napi munka végeztével, amikor otthagya az épülő új ház malteraszaga életét, szalonnát vett egy kis hentesboltban, hozzá jókora darab fehér kenyert és beült a megszokott kis korcsmába, egy pohár mellett vacsorázni, elbámészkodni a körülötte zsvajgó, furcsa beszédű embereken.

Gernye András csöndes, jóindulatú ember volt. Olyanfajta, akiről azt szokták mondani, hogy még a légynek se vét. Hatalmas bicskája, amit még otthon vett a tabi vásáron, halk nyisszanással merült bele a szalonna husos fehér testébe. Az embert évtágy fogta el, ha Gernye Andrást enni látta.

Egy este törékeny, gyöngye kis asszonyka telepedett az asztalához. Mellette kis szőszke lány. A pincér pohár sört tett eléjük. Nyár volt. A korcsma ajtaja nyitva.

Gernye András tempósan, lassan etté a szalonnáját. Hozzá gyöngye zöhdhagyta.

A kislány odabújt az anyjához és valamit sugott a fülébe, miattal csillogó tekintetével kísérette a Gernye András szájá felé vonuló izet, fehér szalonnafalatozat.

Nyughass már — szólott rá a törékeny asszonyka a kis lányra. — Olyan kíváncsi vagy, hogy az rettenetes!

Gernye András meghallotta a szót. A pillantása simogató jó sággal ömlött el gyerek arcán. Levágott egy jókora falatot a friss szalonnából és szótlanul,

mosolygón nyújtotta oda a kis lányknak. Utána azonnám le nyisszantott egy a falatot a bar na kenyérből, azt is belenyomta a gyerek remegő kis kezébe.

— Hogy kell mondani — rivalt rá az anya inkább szelid gyöngyedséggel, mint szigorral a gyereke.

A kis szájacskó, amely mögött mohón tünt el a szalonna, köszönömöt mormolt és hálás pislogással nézte az embert.

— Olyan ez a gyerek, hogy az borzasztó. Szégyellem magam miatta — pirult el az asszony. — Pedig odabaza van vacsoránk, elkívánja a másét...

Gernye András megtörülte a kendője szélével a nagy bicskját, becsentette és eldugta a lajhija zsebébe. Aztán húzott egyet a borából, mindennek tempós, lassu végeztével szólalt meg.

— Ilyen a gyerek... Mindig az a jó, amit más ad. En se vótam külön.

Most, hogy jól lakott és a borocska is tüszte, végigsimult a tekintetével az asszonyon. De csak úgy csöndesen, szeliden, hogy a nő észre ne vegye. He-lyes teremtésnek látszik... A gyerekek is helyre kis bogár...

Gernye Andrásnak édes melegség futott a szívére, ahogy elnézte őket. Az asszony kiitta a sörét, aztán a pincért hívta, fizetni akart.

Az ember a pohara után nyúlt — Igyék meg egyet, ráérnek... ezt majd én fizetem.

Az asszony egy darabig szabdokozott, majd nagy pirulva beleegyezett a második pohár sörbe.

— Becsipek... oszt hogy megyek haza... — kacagott vidáman, mintha valami csengettyűt ráznának pajkos gyerek kezek. Pirosra hasadt vékonyka szájkapuján kicsillantak ép fehér fogal. A szemében nevető tűz égett.

Gernye Andrásnak mindez nagyon tetszett. A halántékán forrón lüktettek az erek. Egyszerre észbe jutott nagy árvasága, asszonynékültsége. Nem is volna rossz feleségnek egy ilyen asszonyka. Helyre teremtés, a gyereket is szereti... De hátha ura van.

Darabig csöndült el a közűk Gernye András törött szívtől, hogy aztán ki a kabátja zsebéből. Csöndes pőfékelése mögül egyszerre csak megszólalt.

— Hát az ura? — Az asszony ráemelte szelid tüzben villogó szemét az emberre.

— Nekem nincs uram... Volt, de már nincs...

A tekintete könnybe nedvesedett. A gyerek felé fordult, hogy a férfi ne lássa a könnyeit Simogatta, dédelgette a mellére húzódkó kis szőszke lányt. Aztán megtörülte nedves szemét és újra az emberre nézett. Annak hatalmas nagy ökle az asztalon pihent, mint egy súlyos nagy fadarab. Ilyen volt az a másik öklök is, szakasztott ilyen nagy és eres, amelyek olyan sokszor lesújtott rá gőrmében, durván, úgy hogy összeroskadt az ütések alatt...

Hátha ez az öklök is olyan, ez is megmozdulna egyszer egy ütésre, egy hatalmas, görömbös ütésre... Nem, nem bírna több verést... Elég volt egyszer be-

lőle... Inkább soha se megy férjhez...

— Hát magának nincs asszonya, hogy itt vacsorázik a korcsmába?

Gernye András tekintete melegen simogatta az asszony arcát.

— Nincs... Nem is vót... De még lehet...

A szíva nem akart szelelni. A törött résznel meglazult a cigarettapapír, amivel megragazta a szivar, legalább nem kellett az asszonnyá nézni az utolsó mondat után. Mikor nagy sokára felpillantott a makrancoskodó szivarról, az asszony még akkor is elpirultan csüngett a fejét a piros abrosz fölé és egy kiszaladt szállal játszadozott, amelyik csöndekasztónak kínálkozott az abroszon.

Egyszerre ijedten kapta rá a tekintetét az órára.

— Ejnye... jól elmaradotunk. Gyerünk kis lányom. Ké sőre jár már.

Odakünn a juniusi este ledobta szelid aranyköpenyét magáról. Gernye András parolára nyújtotta hatalmas kezét. Az asszony fehér ujjal megremegtek a forró, munkától érdes főkékben. A gyereket még meg is csökölta az ember, jobbról is, balról is.

— Hát gyűjjenek el máskor is.

— Majd meglátjuk... nem szoktam én korcsmába járni. Most is csak a forróság hajtott be egy pohár sörre.

Azzal eltűnt az asszony, puhan, nesztelenül, ahogy jött,

mint egy kedves, simogató, jó álom.

Mánsnap szombat volt. Gernye András megkapta a heti bérét. A legelső játéklétebe befordult és vett a kis lányknak egy babát. Törékeny, finom kis porcellánbabát. Egész biztosra vette, hogy ma is eljönnek.

Othton ledobta magáról a munkagunyát, az ünnepi vetete fel. A fekete ünneplőt, amit csak vasárnap szokott hordani. Az ujjára huzta vastag gyűrűjét, amellyel szintén csak vasárnap tisztelt meg a kezét. Szíva vett a boltban. Világosat, épet választott ki. Aztán elindult a kis korcsma felé. Ma nem vett szalonnát, majd megélt egy kisporékot, aztán hál és egy kiszaladt szállal játszadozott, amelyik csöndekasztónak kínálkozott az abroszon.

Egyszerre ijedten kapta rá a tekintetét az órára.

— Ejnye... jól elmaradotunk. Gyerünk kis lányom. Ké sőre jár már.

Odakünn a juniusi este ledobta szelid aranyköpenyét magáról. Gernye András parolára nyújtotta hatalmas kezét. Az asszony fehér ujjal megremegtek a forró, munkától érdes főkékben. A gyereket még meg is csökölta az ember, jobbról is, balról is.

— Hát gyűjjenek el máskor is.

— Majd meglátjuk... nem szoktam én korcsmába járni. Most is csak a forróság hajtott be egy pohár sörre.

Azzal eltűnt az asszony, puhan, nesztelenül, ahogy jött,

mint egy kedves, simogató, jó álom.

Mánsnap szombat volt. Gernye András megkapta a heti bérét. A legelső játéklétebe befordult és vett a kis lányknak egy babát. Törékeny, finom kis porcellánbabát. Egész biztosra vette, hogy ma is eljönnek.

Othton ledobta magáról a munkagunyát, az ünnepi vetete fel. A fekete ünneplőt, amit csak vasárnap szokott hordani. Az ujjára huzta vastag gyűrűjét, amellyel szintén csak vasárnap tisztelt meg a kezét. Szíva vett a boltban. Világosat, épet választott ki. Aztán elindult a kis korcsma felé. Ma nem vett szalonnát, majd megélt egy kisporékot, aztán hál és egy kiszaladt szállal játszadozott, amelyik csöndekasztónak kínálkozott az abroszon.

Egyszerre ijedten kapta rá a tekintetét az órára.

ta erre felé, hogy meg kellett éreznie a távolságból is az ő nagy forró vágyakozását utána Csak legalább tudná, hogy merre laknak... De azt se tudja...

Itt voltak, fellemegették a szívet akkor azon az egyetlen juniusi estén és eltűntek, mintha nem is valóság, hanem kaprázatos mese lett volna az ittlétek.

Már csak vasárnap vette fel az új ruháját. De a seylempapiroska csavart babút minden este belerakta a felső kabátja zsebébe, hátha mégis eljön egyszer az a gyerek és akkor majd újra lángot gyújthat azokban a csillogó kicsi szemekben és ezáltal a lánggal együtt meggyújthatja az asszony szívét is.

Járt a kis korcsmába egy olyan fiatal suhancféle garázda fickó, Nem hagyott az senkinek se békét. De nem mertek neki szólni, mert izgága, verekedős természet volt. Egy este te kisit fejébe szállt az ital és belekötött a korcsma legbékésebb, legcsöndesebb vendégébe, Gernye Andrásba.

András csak nézte elboruló szemmel csöndesen a vékonyka garázda kis legényt, miglen még nem unta a csufondároskodást, felugrott az asztaltól és egyetlen rándítással egy a falhoz lapította a legénykét, hogy csak úgy nyekkent.

A tekintete most vérszesen villogott, a haja szépen simára fésült haja összeborzolódtott. Gernye Andrást még soha sem látta senki ennyire kikelve magából.

Ekkor nyitott az ajtó. Az asszony jelent meg, kézen fogva a kis lányt.

Csöndesen visszaült a helyére. A kezét meleg, barátságos szorításra nyújtotta az asszonyka felé. Egy hang se tudott most abból felnezelni.

— Talán... csak nem verekedett?

— De biz én... a falhoz lapítottam azt a gaz kölyköt, aki ok nélkül belém kötött... Hanem ne beszéljünk rula... De vártam magukat... De régen várom már...

Főllált és ragyogó arccal ment a kabátja felé, amelyik ott lógott a fogason, hova az ímént odalökte a garázda legényt. Benyúlt a zsebébe... az arca elcsapadt... Színehagyott tekintetével ijedten nézte a csomagot... A bábu, a kedves, féltve őrzött bábu, amit annyi hónapon át tartogatott a kis lány örömeinek... Összerúzva sirt a seylempapirosban...

— Ejnye, hát nem összetört-e az a nyavalyás... Gernye András megtörülte izzadt, forró homlokát: Kétségbeesetten nézte a darabokra tört babút.

Az asszony pedig a Gernye András hatalmas, súlyos nagy öklét nézte. Istenség, ez az öklök most a falhoz penderített egy embert... hátha egyszer az ő gyöngye asszony teste is megvonaglna alatta... hatalmas ütése lezuhanna rá...

Kiitták a pohár sört, aztán csöndes főstétél elköszöntek. Eltűntek megint, mint egy vágyott, szép álom, mintha nem is valóság lett volna az ittlétek.